

Statsminister Per Bortens nyttårstale 1968.

En av våre historikere skrev en gang: "Det kommer en tid i et hvert folks saga da den historiske sans våkner - da nasjonen og dens enkelte grupper ikke nöyes med bevissheten om livet i dag - eller med strevet for livsoppopholdet i morgen, men spør seg selv: "Hvor står vi nu? Og hvordan er vi kommet hit - og hvor går ferden videre?"

Nå er det vel helst de eldre som ser seg tilbake, mens ungdommen ser med forventning fram til hva det nye året vil bringe.

La meg i kveld prøve å gjøre litt av begge deler.

Det siste året har stadig minnet oss om at vi lever i en urolig verden. Den dypt tragiske Vietnam-krigen overlever også dette årsskiftet - borgerkrig lammer Afrikas folkerikeste stat Nigeria. Det velstående USA har opprivende rase- og fattigdomsproblemer - det er latent sosial spenning i Latinamerika - konflikt i Midt-Østen - indre omveltninger i Hellas og China - undertrykkelse i Tibet. Man sitter igjen med inntrykk av ökende tendens til maktbruk i verdenspolitikken.

Likevel må vi kunne notere som et positivt trekk at stormaktene synes å vise vilje til at bruk av atomvåpen skal unngås. Og i Europa, som ligger oss nærmest, beveger man seg forhåpentlig bort fra det mønster som gjaldt i den kalde krigens tid.

Kanskje kan man se en av årsakene til dette i at den rivende tekniske utvikling - som også har sine skyggesider synes å reise likeartede problemer uavhengig av systemene i de enkelte land - og at den dermed bidrar til å jevne ut motsetningsforholdene mellom øst og vest i Europa.

I alle fall snakkes det nå mer åpent om tingene, og det antydes løsninger som det forekom utenkelig å nevne offentlig for bare noen tid tilbake.

Men det er likevel ikke realistisk å tro at det på kort sikt er mulig å komme fram til en for partene akseptabel løsning av Tysklandsspørsmålet - som jo er og blir hovedproblemet i Europa. Men kanskje er det en oppmyking i gang - noe i retning av en dialog mellom partene, noe som pater Pire anser som fundamental forutsetning for en fredelig utvikling for menneskeheten.

Disse konfliktene bringer vi uløste med oss inn i det nye året. Vår evne som nasjon til å influere er begrenset, men over alt hvor vi er med må ledemotivet være å bidra til at stridsspørsmål løses ved forhandlingsbordet.

Det dypeste ønske for alle enkeltmennesker er å kunne leve sitt liv i frihet og trygghet - i fred. Vernet om den nasjonale uavhengighet - den ytre sikkerhet, som den kalles - søker man bl.a. gjennom forsvarsberedskap. Verden er nå engang ikke kommet lenger. Vi har valgt NATO-alliansen. Denne er ikke noe mål i seg selv, men kun et middel - et redskap - som stadig må tilpasses tidens behov. På rådsmötet i NATO nylig, ble det sagt at 70-årenes problemer ikke lar seg løse gjennom 50-årenes tenkning og metoder - og at de enkelte medlemsland må bruke sine tosidige kontakter til å fremme den gjensidige forståelse med land utenfor NATO. Hovedhensikten er avspenning. Og det må aldri rå tvil om at de militære organer er underordnet den politiske ledelse. Det er beklagelig at man i enkelte av alliansens land på det nasjonale plan har fraveket dette fundamentale demokratiske prinsipp.

Den virkelig dyptgripende konflikten i verden har dog sitt utspring i kløften mellom de rike og de fattige land. Den materielle avstanden vokser. Verdens matvareproduksjon öker neppe i takt med folketilveksten, langt mindre nok til å minske underernæringen. I februar trer den annen FN-konferanse om utviklingslandenes problemer sammen i New Dehli.

I alle fall snakkes det nå mer åpent om tingene, og det antydes løsninger som det forekom utenkelig å nevne offentlig for bare noen tid tilbake.

Men det er likevel ikke realistisk å tro at det på kort sikt er mulig å komme fram til en for partene akseptabel løsning av Tysklandsspørsmålet - som jo er og blir hovedproblemet i Europa. Men kanskje er det en oppmyking i gang - noe i retning av en dialog mellom partene, noe som pater Pire anser som fundamental forutsetning for en fredelig utvikling for menneskeheten.

Disse konfliktene bringer vi uløste med oss inn i det nye året. Vår evne som nasjon til å influere er begrenset, men over alt hvor vi er med må ledemotivet være å bidra til at stridsspørsmål løses ved forhandlingsbordet.

Det dypeste ønske for alle enkeltmennesker er å kunne leve sitt liv i frihet og trygghet - i fred. Vernet om den nasjonale uavhengighet - den ytre sikkerhet, som den kalles - søker man bl.a. gjennom forsvarsberedskap. Verden er nå engang ikke kommet lenger. Vi har valgt NATO-alliansen. Denne er ikke noe mål i seg selv, men kun et middel - et redskap - som stadig må tilpasses tidens behov. På rådsmötet i NATO nylig, ble det sagt at 70-årenes problemer ikke lar seg løse gjennom 50-årenes tenkning og metoder - og at de enkelte medlemsland må bruke sine tosidige kontakter til å fremme den gjensidige forståelse med land utenfor NATO. Hovedhensikten er avspenning. Og det må aldri rå tvil om at de militære organer er underordnet den politiske ledelse. Det er beklagelig at man i enkelte av alliansens land på det nasjonale plan har fraveket dette fundamentale demokratiske prinsipp.

Den virkelig dyptgripende konflikten i verden har dog sitt utspring i kløften mellom de rike og de fattige land. Den materielle avstanden vokser. Verdens matvareproduksjon öker neppe i takt med folketilveksten, langt mindre nok til å minske underernæringen. I februar trer den annen FN-konferanse om utviklingslandenes problemer sammen i New Dehli.

Det er viktig å komme til klarhet om hvordan utviklingslandene kan komme over den første vanskelige terskelen, hvor de selv kan sette av noe til investeringer, og ikke må bruke alt for å holde nöden unna fra dag til dag.

Det er fullt forståelig at oppfatningen av disse problemer kan bli følelsesbetonet - og at de unge - som jeg nevnte - engasjeres sterkere fordi en løsning er så avgjørende for fremtiden. Men synet på disse ting er neppe velegnet som mål på om man er mer eller mindre radikal - liberal eller sosialistisk. For de sosialistiske, industrialiserte stater har vist like liten evne til å løse dette problem som andre.

Og la meg si et par ord til om dette - jeg vil kalle det generasjonsfenomenet. Vi må respektere at mange unge sier seg å komme i samvittighetskval over å leve i en velstående nasjon, - men samtidig lidende global verden. Og som ungdom vil de ha rett til å bruke kraftige midler for å fremkalle det de kaller en bevissthetsrevolusjon om den situasjon verden er i. Men når enkelte av dere unge går så langt som å godkjenne vold - og taler hånt om vårt eget fedreland og om vår egen kultur - for dermed å fremme en utjevning slik at de nye stater skal kunne bygge videre sin nasjonale kultur og uavhengighet - så er jeg redd dere er inne i en blindgate. - Man bidrar neppe med noe verdifullt til andre ved å vise ringeakt for sitt eget. Og når den unge generasjon ønsker å bli respektert - og det bør den - så må den vise en viss gjensidig ærbødighet for den innsats de har gjort, de slektene som har gått foran og ut fra sine forutsetninger har bygd landet vårt ut til hva det er i dag. For de gjorde det ikke ved utbytting av andre folkeslag? - men ved sitt eget arbeid og slit.

På det utenriksøkonomiske området var 1967 rikt på skjellsettende begivenheter med dyptgående virkning: Kennedy-runden, punddevalueringen, EEC-mötet i Brussel like før jul.

Det nye år tar til med svake konjunkturer i flere vestlige land og usikkerhet på de internasjonale valutamarkeder.

Men vi kan også peke på fremskritt i mellomfolkelig

handel og økonomi - EFTA-landenes tollskranker er nå helt fjernet. Det medfører et hjemmemarked på 100 millioner forbrukere. Særlig det internordiske varebytte har vist en gledelig øking.

Kennedy-runden vil føre til tollreduksjoner som i noen grad vil oppveie ulempene ved at Vest-Europa er delt i to handelsblokker.

I vårt land har vi hatt et år med god økonomisk vekst. Vi har økt produksjonen minst like bra som de andre europeiske land. Det har vært arbeid til alle - og stort sett må vi kunne si at stigningen i realinntektene har vært tilfredsstillende for de fleste. Dette er det god grunn til å glede seg over, - men det er usikkert hvor lenge vi kan holde en så høy aktivitet - hvis ikke konjunktorene ute bedrer seg. Uten sammenheng med devalueringen merker man en svakere produksjonsvekst her hjemme, og flere bedrifter har vanskelige avsetningsforhold.

Betalingsbalansen overfor utlandet er svekket i 1967. Det skyldes for en del at skipsimporten har vært særlig stor. Men dette er ikke hele forklaringen. Vi har også hatt en sterk stigning i import av varer. Det er ikke lystelig når f.eks. skotøy viser en importstigning på 35 % i de første 9 måneder av 1967 - og konfeksjonsvarer tilsvarende 31 %. Selvdekningen er gått ned - fordi vi er blitt fritt marked for utenlandske produsenter. Det er den andre siden av EFTA-medaljen: den som medfører bortfall av toll og restriksjoner.

I all denne diskusjon og usikkerhet vi er inne i, omkring integrering og større markeder, er det kanskje fornuftig inntil videre for å trygge arbeidsplassene for våre egne landsmenn at vi i litt større grad begynner i det minste å tenke mer norsk. - Det er i allfall ingen andre som gjør det for oss.

Ved at vi ikke devaluerte vår krone, sparte vi oss for en pris- og kostnadsøking som vi kunne fått. Men motposten er - i hvert fall i første omgang - svekket konkurransevne overfor de land som har devaluert sin valuta. Det er i alles interesse å bevare næringslivets evne til å kunne finne avsetning for det som produseres - til syvende og sist er det det som bestemmer vårt inntektsnivå.

Alle nordmenn må ha dette for øyet når vi går inn i et år med forkortelse av arbeidstiden samtidig som det skal forhandles om inntektstillegg for det overveiende antall av oss. På grunn av at vi ikke devaluerte, kan vi håpe på noe billigere priser på en del forbruksvarer. D.v.s. at vi kan oppnå en bedring i realinntektene med mindre inntektsøking enn vi hadde behøvd dersom vi hadde devaluert.

Likevel vil både devalueringen og utviklingen forøvrig føre til at det oppstår lavinntektsgrupper. Det er en solidaritetsplikt å bidra til at disse ikke blir etterslepene - det gjelder grupper av lønnstakere - det gjelder fiskerne og dem som har sin inntekt i skogbruk, - på grunn av den store nedgang i tømmerprisene, og det gjelder enkelte industrier. Det må være samfunnets oppgave så langt som mulig å avbøte de forvridninger som fra tid til annen oppstår.

Imens raser teknologien videre - på tegnebrettet ligger allerede skissene som er med og preger livsformene om 15 - 20 år. Mange spør seg om vi har full kontroll over ferden videre - om det er sikkert at vi bygger et mer menneskevennlig samfunn. - Sagaen forteller oss om tidligere tiders fåmannsvelde - kanskje fører teknologien oss inn i nye former for maktkonsentrasjon. Berlins borgermester, Ernst Reuter, sa for 20 år siden: "Fordi vår daglige kamp i overveiende grad dreier seg om jordiske ting, om bedre materielle livsbetingelser som det er vårt ønske at alle skal få tilstrekkelig adgang til, kan det virke som det er det eneste kampen går ut på. Vårt mål er ikke den velkledde, velfødde robot som bor i en bra leilighet og blir tatt hånd om av førsteklasses leger. Målet er det frie menneske som kjenner sitt verd og sine rettigheter." Så langt Reuter.

Dette har et bud til oss i praktisk handling. - Vi må ta konsekvensene ved å legge vekt på andre verdinormer ved siden av de økonomisk-materielle i vår planlegging. Spesialisten - fageksperten - må få et korrektiv når han bruker vår natur til veier og vasskraft og når han forurenser den friske luft og det rene vann med giftstoffer og avfall - eller når han lar stillheten vike for larmen. Og ikke minst når han reduserer matvarereservene

ved å bygge fruktbar jord ned for alltid. Det er skrevet om mønstret i vår sivilisasjon: "enkelte skadet landet fordi de ikke skjønnte bedre - andre fordi de jaget etter gevinst - mens de fleste gjorde det fordi det var lettest å handle slik."

La ikke det bli ettertidens dom over oss.

Jeg er glad for at jeg ved årsskiftet har anledning til å takke alle medborgere som gjennom sin innsats i det store maskineriet har bidratt til at vi alle får bedre levekår.

Den 21. september 1967 var det 10 år siden kong Olav V ble landets konge. I sitt virke har han alltid vist hvor sterkt samholdet i folket ligger kam på hjertet. Gjennom selvsyn har han gjort seg kjent med de skiftende vilkår menneskene lever under i dette vidstrakte landet. Få nordmenn har så inngående kjennskap til land og folk som kong Olav. Det styrker fellesskapsfølelsen, at statsoverhodet på denne måten personlig setter seg inn i landsdelenes og folkets problemer.

Vi vil gjerne bringe en takk til vår konge ved denne anledning - sammen med gode ønsker for ham og hans hus.

Vi her hjemme vil gjerne sende en hilsen til dem som har sitt virke på utpostene - Svalbard - Björnöya og Jan Mayen - og til dem som har feiret jul og årsskifte ute - sjømenn og fangstfolk på alle hav - våre landsmenn på misjonsmarkene og i fredskorpene - og øvrige norske borgere utenfor landets grenser.

Og vi ønsker dere og hverandre:

GODT NYTT ÅR !